

Een Nederlander in Slovenia

P. van Halteren

Ljubljana, Slovenia, e-mail: Paul.VanHalteren@gov.si

Zonder nu in dezelfde categorie als George Gershwin geplaatst te willen worden: het klinkt als 'an American in Paris'! Alles zuidelijk van de Karawanken is ver. Oostenrijk is vertrouwd, maar Ljubljana in Slovenia is heel ver weg en alles zal er wel heel anders zijn.

Vandaar wellicht ook het verzoek van de hoofdredacteur om via 'Gewasbescherming' aan een breder publiek duidelijk te maken 'wat ik daar eigenlijk doe'. Ik doe dat graag, want wat ik hier doe is nuttig en nog leuk ook!

De Plantenziektenkundige Dienst in Wageningen heeft mij uitgezonden als *pre-accessie adviseur* voor de gewasbescherming naar de *Administration on Plant Protection and Seed* in Ljubljana, Slovenia, betaald door het PHARE-Twinningprogramma van de Europese Unie. Zoals bekend zullen de komende jaren een tiental landen toetreden tot de Europese Unie. Voordat dat kan moeten die landen voldoen aan de eisen die de EU stelt. Voor de gewasbescherming is dat het zogenaamde *fyto-sanitaire acquis*. Tot dit *acquis* horen, in Nederlandse termen, de plantenziektewet, de bestrijdingsmiddelenwet en de zaai-zaad- en plantgoedwet. In EU-termen, gaat het hierbij om tientallen of honderden *Directives* en *Instructions*.

Uitleggen wat ik Slovenia doe gaat niet zonder eerst de context helder te maken met de verschillende belangen die er bij de deelnemers spelen. In vogelvlucht dan, want de werkelijkheid is gecompliceerd.

De pre-accessie landen willen om diverse redenen graag toetreden tot de EU. Dit is veelal een politieke beslissing geweest en de plantenziektenkundige diensten van de landen hebben van hun regeringen gewoon opdracht gekregen aan die eisen te voldoen.

De Europese Commissie als bestuur van de EU is voorstander van een uitbreiding van de Unie, maar eist dat de toetredende landen voldoen aan het fyto-sanitaire niveau. Om aan de eisen te kunnen voldoen is een zogenaamd *Twinningprogramma* ontworpen. Overheidsorganisaties in de lidstaten kunnen een nauwe relatie aangaan met de vergelijkbare organisatie in een pre-accessieland, om zo het proces van de aanpassing te versnellen. Het gaat uiteraard niet alleen om plantenziektenkundige diensten, maar ook om de politie, belastingdiensten, sociale diensten, kadasters, enz.

De lidstaten van de EU gaan min of meer akkoord met uitbreiding van de Unie.

De betrokken organisaties in de lidstaten zijn wel bereid hun nieuwe broers en zusters te helpen, maar voor niets gaat slechts de zon op, en de kosten moeten dus min of meer gedekt worden.

Voor Nederland als belangrijk importerend en exporterend land geldt nog in het bijzonder dat de PD zelf erg geïnteresseerd is in nauwe banden met alle landen, ook de pre-accessielanden. De PD kende alle broederdiensten al, mede door het circuit van de *European and Mediterranean Plant Protection Organization*, maar nauwere relaties versterken de banden en versnellen het uit de weg ruimen van handelsconflicten.

Erg belangrijk zijn ook de individuele gevoelens van medewerkers van de betrokken diensten. Sommigen zijn internationaal geïnteresseerd,

anderen zoeken contacten voor toekomstige publicaties. Zonder persoonlijke belangstelling van betrokkenen is een twinningsproject niet uitvoerbaar, ook niet als daar een financiële beloning tegenover staat.

Dit zijn in grote lijnen de belangengroepen waarmee een pre-accessie adviseur werkt.

Slovenia heeft geen PD zoals we die in Nederland kennen. Het Ministerie van Landbouw, Bosbouw en Voedsel in Ljubljana heeft sinds 1 augustus 2001 een *Administration for Plant Protection and Seed*, bestaande uit ongeveer 10 personen. Geen deel daarvan uitmakend is de *Phyto-sanitary Inspection*, bestaande uit ruim dertig mensen. Het hoort bij de Inspectie met een *Chief Inspector*, die rechtstreeks aan de Minister rapporteert.

Er is dus in feite geen sprake van een *'Single Authority'*. Ik heb dit eind 2000 bij de betreffende staatssecretaris aan de orde gesteld (er zijn er vijf). Verandering zou echter het werkgebied van een andere staatssecretaris verkleinen, en was politiek niet acceptabel. Het blijft te bezien in hoeverre Brussel akkoord gaat met de gekozen organisatievorm. Dit was overigens de enige keer, en met grote tegenzin, dat ik mij rechtstreeks tot de top van het ministerie heb gewend.

De technisch-wetenschappelijke ondersteuning wordt verzorgd door een aantal tamelijk onafhankelijke onderzoekinstellingen.

De toelating van bestrijdingsmiddelen is een verantwoordelijkheid van het Ministerie van Landbouw, met inbreng van andere ministeries. Dit is overigens nog zeer slecht gere-

ARTIKEL

De pre-accessie adviseur in actie in Slovenië.

geld. Bovendien valt voor een klein land als Slovenia al sowieso bijna niet te voldoen aan de vereisten van DIR 414, de Europese toelatingsrichtlijn, met alle annexen.

Een Bureau Chemische stoffen van het Ministerie van Gezondheid, met slechts ongeveer twintig (!) medewerkers, doet een uitspraak over alle chemische stoffen inclusief bestrijdingsmiddelen, van humane toxicologie tot landbouwkundige aspecten. Deze uitspraak gaat in de vorm van een opinie naar het Ministerie van Landbouw, die de toelating mag regelen. Dus de Minister van Landbouw is verantwoordelijk voor wat ambtenaren op een ander ministerie bedenken! Ik probeer voorzichtig duidelijk te maken dat dit eigenlijk een onacceptabele toestand is, zeker voor een minister en voor een zo politiek gevoelig onderwerp.

In het contract dat de PD, onder toezicht van de EU, gesloten heeft met het ministerie in Ljubljana, het zogenaamde Convenant, staat nauwkeurig omschreven wat alle partners moeten doen. Het totale budget was voor het eerste contract 400.000 Euro, voor het tweede dat nu loopt is dat 480.000 Euro. Daar bovenop is er nog een Sloveense component van 20%, maar die wordt lang niet uitgeput.

Het voert te ver om alle triviale aspecten van de uitvoering te bespreken. Eenvoudig is het niet! Zeker niet voor een resultaat-gericht persoon die in een procedure-gerichte organisatie als de Europese Commissie en met een Ministerie van Financiën moet werken. Gelukkig zijn de meer plantenziektenkundige onderdelen in Slovenia *wel* resultaat gericht, en daar voel ik mij thuis.

Ik heb een klein reisbudget voor gebruik van de auto buiten Ljubljana. Voor de autoweg moet betaald worden. Bij mijn eerste kwartaaldeclaratie in januari 2001 had ik drie bonnetjes gevoegd met het bedrag in Sloveense *tolars*, omgerekend naar Euro's. Ik had daarbij één omrekeningskoers gebruikt. Ik kreeg de gehele declaratie terug met het verzoek om de omrekeningskoers te gebruiken, die er op die specifieke dag voor de Sloveense *tolar* gold!!! Het gaat hier uiteraard om centen verschil. De betreffende instelling begreep niet waarom ik dat niet begreep en daaraan niet wenste te voldoen. Toen niet en nooit niet! Verschillende werelden. Ik declareer deze autowegkosten dus maar niet.

De Sloveense wet- en regelgeving moet zoals gezegd in lijn zijn met de directieven van de EU. Dus de Plantenziektenwet, de Bestrijdingsmiddelenwet en de Zaaizaad- en

Plantgoedwet met alle daaruit voortvloeiende regels. In feite dus alle activiteiten van in Nederland de PD, de Keuringsdiensten als NAK, Naktuinbouw en de AID, en het College voor de Toelating van Bestrijdingsmiddelen.

Ik ben een groot deel van de dag bezig met het activeren, het bestuderen en beoordelen van wat mijn Sloveense collega's doen of produceren, en het maken van voorstellen tot verbetering ervan. Dat kan zijn het doorlopen van een nieuwe wettekst of voorschrift, het maken van een voorzet voor een kwaliteitsvoorschrift voor een diagnostisch laboratorium, het introduceren van een *pest risk analysis*, het sussen van een conflict tussen twee ministeries over biologische bestrijding, enz. En, als de gelegenheid zich voordoet, suggereren hoe wij in Nederland of elders iets doen, of hoe iets beter gedaan zou kunnen worden.

Uiteraard zijn er veel onderwerpen waar ik niets of te weinig vanaf weet. Residuen van bestrijdingsmiddelen bijvoorbeeld. Er zijn ook onderwerpen waar ik met de beste wil van de wereld geen belangstelling voor kan krijgen; het plantenpaspoort bijvoorbeeld.

Alle specifieke diagnostische procedures ter identificatie van quarantaine en andere schadelijke organismen zijn te veel voor wie dan ook.

Voor deze activiteiten worden deskundigen van de PD, Keuringsdiensten, College Toelating Bestrijdingsmiddelen gevraagd, die hier dan drie, vier, vijf dagen zijn en een workshop geven, een techniek uitleggen, enz. Bovendien is er een trainingsprogramma vastgesteld voor de Slovenen, meestal in Nederland, om een techniek te leren of gewoon om te zien hoe wij het doen. Voor al deze activiteiten moet de juiste tijd gekozen worden, een *terms of reference* gemaakt worden en uiteraard vraagt ieder bezoek enige begeleiding.

In het Convenant is een straf schema vastgelegd en een bezoek van een deskundige is lang niet altijd welkom. De Sloveense counterpart is nog niet klaar, of is met iets an-

ders bezig. Met de nodige druk moet dan het resultaat bereikt worden.

Er is een collega, die niet zo goed communiceert en alles tot het laatst uitstelt, omdat 'vaak op het laatste moment toch alles weer anders is'. Zij wenste dan ook niet te praten over de komst van een deskundige van de PD, totdat het project daadwerkelijk ondertekend was, ondanks dat zij er ook wel van overtuigd was dat het slechts een administratieve vertraging was. Zo kun je natuurlijk niet werken! Ik heb dus een *Terms of Reference* opgesteld, het hotel en afspraken geregeld en hem laten komen. Vier dagen voor zijn komst werd het Convenant gelukkig getekend en vertelde ik haar van de afspraken die ik had gemaakt. Woedend was ze! In een stevig gesprek heb ik haar toen verteld dat dit haar eigen schuld was. Het bezoek is wel doorgegaan.

Om niet een verkeerde indruk te wekken wil ik hier nadrukkelijk stellen een geweldig respect te hebben voor wat de Slovenen de afgelopen tien jaar hebben bereikt. Hun diagnostische activiteiten zijn nagenoeg op hetzelfde niveau als op de PD. Zij kennen de regels voor import en export, het gezondheidscertificaat, plantenpaspoort, inspectietechnieken, fytosanitaire acties en discussies met Brussel even goed als wij. Zij weten ook heel goed dat de lidstaten zelf niet aan alle eisen voldoen en aan welke eisen niet. Ze weten ook dat de Commissie tot in detail vragen aan hen stelt, die niet tot op dat niveau aan de lidstaten worden gesteld.

Echter, de politieke beslissing is genomen en de Slovenen proberen aan alles tegemoet te komen wat gevraagd wordt. Ze zullen echter problemen hebben door de geringe omvang van hun land en van hun ambtelijk en technisch apparaat. De bestrijdingsmiddelenrichtlijn is al gememoreerd. Maar ze zullen, zoals het er nu naar uitziet, nooit echt mee kunnen doen aan het

belangrijke *Standing Committee on Plant Health* in Brussel, om maar eens wat te noemen. Dat vraagt twee formatieplaatsen. Er moet dus gezocht worden naar een oplossing, in de vorm van een samenwerking met een ander (klein) land.

Een bijzonder aspect van het werken als pre-accessie adviseur in Slovenië is dat ik bijna uitsluitend met vrouwen te maken heb. Op het ministerie, bij de inspectie en op de onderzoekinstellingen. Bovendien is bijna iedereen omstreeks 40 jaar oud. Dit alles vindt zijn oorsprong in de geschiedenis van Slovenië, toen het nog onderdeel was van Joegoslavië en door de onafhankelijkheid in 1991. Het went snel! Bovendien verbeeld ik mij dat in deze bijna vrouwelijke samenleving de houdingen tot het werk en het omgaan met elkaar, bijna mannelijke trekken beginnen te krijgen.

Maar toen ik van mijn fiets was gevallen en een schaafwond op mijn knie had opgelopen was het hele kippenhok erbij om dat wondje onder veel gelach met wc-papier en pruimenschnaps te behandelen.

Omdat ik maar korte tijd in Slovenië zal zijn, streef ik naar zo direct mogelijk contacten tussen de Sloveense staf en onze Nederlandse, Oostenrijkse, Spaanse en Deense deskundigen. Ik wens er niet tussen te zitten tenzij het absoluut nodig is of omdat een eerste contact gelegd moet worden. Ik bemoei me met het programma, maar ben zelden aanwezig bij hun besprekingen of technische instructies. Hoe directer de contacten, hoe beter! Wel is er na een bezoek een eindgesprek, en iedereen is verplicht een reisrapport in te dienen. Ik ben ook bijna nooit aanwezig als de Slovenen zelf een interne bespreking over een onderwerp hebben. Ik probeer het te volgen en als er problemen zijn probeer ik te helpen, maar verder ga ik niet. Ik kan erop vertrouwen dat ze weten wat ze doen! Het heeft het bezwaar dat ik niet overal

van op de hoogte ben, maar het voordeel dat ik niet hijgend rondloop.

Dat geeft de tijd om nog wat vooruit te kijken. De kansen in Kroatië liggen voor het oprapen. Ik ben dan ook alvast begonnen de PD en Nederland bekendheid te geven. Met een beetje moeite kunnen we daar over een paar jaar, samen met de Slovenen, een mooi twinningsproject uitvoeren.

Ik heb overigens wel gemakkelijk praten. Als ik luister naar de ervaringen van collega's uit andere landen blijkt hoeveel verder de Slovenen zijn en hoeveel beter ze voor hun taken berekend zijn. Daar komt het niveau van het Engels in Slovenië nog bij: alle collega's spreken behoorlijk tot goed Engels. En met de enkeling boven de vijftig die het te slecht spreekt onderhoud ik me in het Duits!

Een beetje geluk moet je hebben. Ik zou vermoedelijk mislukt zijn in een land als Polen. Maar mijn Poolse collega zou het in Slovenië niet gered hebben. Zoals ieder land de regering krijgt die het verdient, zo krijgt misschien ook wel ieder land de pre-accessie adviseur die het verdient.

Slovenië is nog een heel net landje, niet die verloederde samenleving die wij kennen van Nederland. Ik kan rustig mijn fiets zonder slot of de auto ongesloten bij het ministerie zetten, ik heb nog nooit een iemand een stadsbus via de uitgang naar binnen zien gaan, de kans dat in ons huis wordt ingebroken als we een weekend weg zijn, is nihil, in restaurants of in winkels zie je overal portefeuilles met geld op tafels liggen, koffie- en cadeaugeld ligt gewoon in een doosje op een bureau en de tolerantiegrens op de weg is een factor vijf hoger dan in Nederland of Duitsland. Het is aan het veranderen, zeggen

ARTIKEL

de Slovenen. Dat zal wel, maar iedere keer als wij in Nederland zijn, constateren we dat de afstand eerder groter dan kleiner wordt!

Het gaat goed met Slovenia! Het per capita inkomen is nu ongeveer 70%

van het Europese gemiddelde, en dus hoger dan in de lidstaten Griekenland of Portugal. Bijna alle dossiers voor de toetreding zijn afgerond. Inhoudelijk is het fytosanitaire deel van de Dienst op zijn taak berekend en voor het bestrijdingsmiddelendeel volgt nog een beperkt twinningscontract in 2003 en 2004. Qua personele capa-

citeit blijft er een probleem, maar dat zal de toetreding van Slovenia tot de EU niet in de weg staan.

Ik kan begin volgend jaar met een gerust hart met pensioen!

Paul van Halteren

ARTIKEL